

KO TE

KAHITI O NIU TIRENI.

HE MEA TA I RUNGA I TE MANA O TE KAWANATANGA.

PONEKE, TAITE, HUNE 2, 1892.

“Te Ture Kooti Whenua Maori, 1886,” me nga Ture Whakatikatika.

Tari Kooti Whenua Maori, Poneke.

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai ka tu te Kooti ki Poneke, a te 11 o nga ra o Hune, 1892, ki te whakawa ki te uiui hoki i nga tikanga o nga tono o mau i te Kupu Apiti i raro nei. Ki te kore te Kooti e tu a taua ra ka tu a muri tata iho ina watea etahi atu o ona raruraru.

I tuhia i tenei te 31 o nga ra o Mei, 1892.

NA PIRIHONA,
Kai-Rehita.

KUPU APITI.

Tono kia wetekia nga here.

Nama.	Kai-tono.	Te ingoa o te whenua.	Te take me to ra i whakaputaina ai.
1	Pitama Tahurangi, Kai-tiaki mo Manihera Puketapu, me Hapi Puketapu	Tekiona 637, Poneke ..	Land Transfer Tiwhikete, 14 Akuhata, 1882.
2	Atanatiu Te Puni	Whenga 10, o Tekiona 16, Hutt	Karauna karaati, 28 Nowema, 1882.
3	Rota Paki, Rota Paki, Kai-tiaki mo Raimapaha Te Paki, Raita Te Paki, me Watarauhi Te Paki, Hone Ngaukaka, Heeni Tipene, Tipene Te Raro	Pipitea Pa, Rota 23 ..	Karauna karaati, 19 Tihema, 1867.
4	Ani Moari, Wi Hapi Pakau, Arena Porutu, Hapi Puketapu	Tekiona 16, Pipitea ..	Karauna karaati, 28 Tihema, 1867.

He panuitanga tenei i nga tikanga o te Ota o te Kaunihera o Te Kai-whakahaere o te Te Kawanatanga i whakaputaina i runga i nga ritenga o “Te Ture Whenua Maori, 1888,” unu i nga here e mau ana inarangi i runga i te whenua e mau nei te whakaaturanga i raro iho nei.

Te Rai i Whakaputaina ai te Ota o te Kaunihera.	Nga Tikanga o te Tiiti, Pukapuka ranei i mau ra aua here i roto.	Te Whakaaturanga o te Whenua.
Mei 30, 1892 ..	He Karauna karaati, ko Nama 3110 te Nama (C.L. 19, W3262), kei te 119 o nga Wharangi o te Pukapuka Whakawhiti Whenua Nama 3, i whakaputaina i te 11 o nga ra o Mache, 1874, ki a Teira Te Ahihurahura, me te mau o enei kupu here i roto, ara :— “E kore e taca te tuku ki te tangata ke atu i a Te Kuini ki nga Kingi ki nga Kuini ranei i muri i a ia; engari ia e kore e taca te whenua kua karatitia nei te hoko, te rihi ranei mo te wa rau atu i te rua-tekau-ma-tahi nga tau, te mokete ranei, engari me matua whakaae e Te Kawana te hoko, te rihi, te mokete pera ranei	Tera piihi whenua katoa, i te Takiwa o Poneke, 18 nga eka 1 ruuri e 3 nga paati i roto, e mohiotia ana te ingoa ko Te Momi, Wawahanga 12 o Tekiona 20, i Heretaunga (Hutt)

Tari Kooti Whenua Maori,
Poneke, 31 Mei, 1892.

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai, ka noho te Tumuaiki Kai-whakawa raua ko tetahi Ateha, ki tetahi Kooti uiui, e puare ana ki te katoa, ki Foxton, a te 20 o nga ra o Hune, 1892, ki te whakahaere ano i te uiuinga i runga i te tono whakawa tuarua, o mau na te whakaaturanga i roto i te Kupu Apiti ki tenei. Ko nga tangata katoa e whai tikanga ana ki tenei tono, me haere ratou ki taua Kooti a te taima ki te waahi hoki kua whakaturia i runga ake nei.

NA PIRIHONA,
Kai-Rehita.

KUPU APITI.

HE pukapuka tono i tae mai i te 11 o nga ra o Nowema, 1890, na Riria Hiahia me etahi atu, kia whakawakia tuarua te whakataunga a te Kooti mo runga i te wahanga o Manawatu Kukutauaki Nama 3.

Tari Kooti Whenua Maori,
Poneke, 23 Mei, 1892.

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai, ka noho te Tumuaiki Kai-whakawa raua ko tetahi Ateha, ki tetahi Kooti uiui, e puare ana ki te katoa, ki Waipawa, Haaki Pei, a te 14 o nga ra o Hune, 1892, ki te whakawa, ki te whakatau hoki i nga tono whakawa tuarua, e mau ake i te Kupu Apiti i raro iho nei. Ko nga tangata katoa e whai tikanga ana ki tenei tono, me haere ratou ki taua Kooti a te taima ki te waahi hoki kua whakaaturia i runga ake nei.

NA PIRIHONA,
Kai-Rehita.

KUPU APITI.

1. HE pukapuka tono i tae mai i te 14 o nga ra o Hanuere 1892, na Henaro Matua me etahi atu, kia whakawakia tuarua te keehi wehewehe o Mangatoro Poraka. (92-87.)
2. HE pukapuka tono i tae mai i te 23 o nga ra o Hanuere, 1892, na Maata Opukahu me etahi atu, kia whakawakia tuarua te keehi wehewehe o Mangatoro Poraka. (92-182.)
3. HE pukapuka tono i tae mai i te 3 o nga ra o Pepuere, 1892, na Nireaha Tamaki me etahi atu, kia whakawakia tuarua te keehi wehewehe o Mangatoro Poraka. (92-328.)
4. HE pukapuka tono i tae mai i te 3 o nga ra o Mei, 1892, na Nepi Te Apatu me etahi atu, kia whakawakia tuarua te whakataunga a te Kooti mo runga i nga take paanga ki Rakautatahi Poraka. (92-1224.)

Tari Kooti Whenua Maori,
Poneke, 1 Hune, 1892.

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai ka noho te Tumuaiki Kai-whakawa raua ko tetahi Ateha ki tetahi Kooti uiui e puare ana ki te katoa ki Waipawa, Haaki Pei, a te 14 o nga ra o Hune, 1892, ki te whakawa, ki te whakatau hoki i te tono whakawa tuarua e mau ake i te Kupu Apiti i raro iho nei. Ko nga tangata katoa e whai tikanga ana ki tenei tono me haere ratou ki taua Kooti a te taima ki te waahi i hoki i kua whakaaturia i runga ake nei.

NA PIRIHONA,
Kai-Rehita.

KUPU APITI.

HE tono i tae mai i te 10 o nga ra o Maehe, 1892, na Matiu Meke me etahi atu i tuku mai, he tono whakawa tuarua na ratou mo te whakataunga o te Kooti i te whakatumunga o nga Kai-riwhi mo Winiata Tahatahi kua mate, i roto i te Manawatu Nama 5 Poraka, ara ko Tiratu.

Tari Maori, Poneke, 27 Mei, 1892.

HE kupu whakaatu tenei ki nga Ateha Maori me nga Penihana hoki, mo runga i te mahi a etahi Maori tokomaha i roto i nga takiwa o te Pei o Pereti, o Peiwhairangi ki te arai i te taake mo nga kuri kia kaua e utua, a etahi hui hoki o nga Maori i tu i mua tata ake nei ki te whakaro i taua mea.

Te take i panuitia ai tenei whakaaturanga, he mea kia mohio ai nga Ateha Maori, nga Penihana ranei e tautoko nei ratou i te hunga e whakakiki nei i nga Maori ki te takahi i te ture, ko te tukunga iho pea o taua tu mea, ka whakakorea ratou e te Kawanatanga i runga i o ratou tuunga Ateha, kua whakamutua hoki te puta atu o te penihana ki a ratou.

E whakaarohia ana hoki ko te mahi ma nga tangata kua whakaturia hei Ateha, me nga tangata hoki e puta atu nei he penihana a te Kawanatanga ki a ratou, he whakahaere i te mahi hapai i nga tikanga o te Ture i roto i a ratou nei Takiwa.

NA TE KARIMANA,
Mi nita mo te Taha Maori.

Tari Maori, Poneke, 30 Mei, 1892.

KUA pai Te Kai-whakahaere i te Kawanatanga ki te whakatu i a

PANGUPANGU TE RINGA, raua
KO PAINA TE POKI

hei Ateha i raro i nga tikanga o "Te Ture Whakatokoto Ritenga mo nga Kai-whakawa Tuturu, 1867," me etahi atu Ture hoki, mo te Taikwa o te Kai-whakawa Tuturu o Wharekauri.

NA TE KARIMANA,
Minita mo te Taha Maori.

I roto i te Kooti Whenua Maori o Niu Tireni.

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai ko te nohoanga o te Kooti Whenua Maori i panuitia kia tu ki Waipiro, a te 19 o nga ra o Hune, e kore e tu a taua ra, engari ka tu ke a te Mane te 20 o nga ra o Hune, 1892.

He mea tuhi i tenei te 1 o nga ra o Hune, 1892.

H. HONE PURUKINI,
Kai-Rahita.

Tono Pukapuka Whakamananga Wira.

Tari Kooti Whenua Maori,
Poneke, 23 Mei, 1892.

MO te wira o PATEHE, he tangata Maori, no Hawera, kua mate.

I runga i tetahi pukapuka tono i tukua mai e Nakora Te Manukarioi, kia whakaputaina atu he pukapuka whakamananga i te wira kua whakahuatia i runga ake nei.

Na he panuitanga tenei ko nga tangata katoa e whakahaere ana ki taua tono me tuku mai e ratou he pukapuka arai i taua tono ki te Tari o te Kai-Rehita o te Kooti Whenua Maori, i runga ano i te tikanga tuku pukapuka pera, me tuku mai aua pukapuka arai i roto i nga marama e rua i muri atu i te putanga o tenei Kahiti.

NA PIRIHONA,
Kai-Rehita.

Te Makarini Scholarships, e tukua ana i te Kareti Maori, Haaki Pei.

ETORU nga *Scholarship* e puta ana i te tau mo nga tau e rua, a e £35 nga moni mo te *Scholarship* kotahi. Ko aua *Scholarship* ka whakaputaina ki nga tamariki (tokotoru) e puta ana i te uiuinga mataauranga i ia tau i ia tau. Kotahi o aua *Scholarship* e tuwhera ana ki nga tamariki Maori katoa e iti iho ana o ratou tau i te tekau maono i te ra whakamutunga o te marama i mua atu o te ra i whakaritea mo tenei uiuinga mataauranga. Ko era atu *Scholarship* e rua e tuwhera ana ki nga tamariki Maori katoa e iti iho ano o ratou tau i te tekau ma rima i te ra whakamutunga o te marama i mua atu o te ra i whakaritea mo tenei uiuinga mataauranga, ara ki nga tamariki kahore ano kia tae ki Te Aute ki Tipene ranei kura ai, a e whakaarohia ana hoki e te Kaitirotiro Kura Maori i hono tonu to ratou haere ki te Kura i roto i nga marama tekau ma rua i mua atu o te uiuinga mataauranga.

Ko te *Scholarship* kotahi hei whakataetaenga ma nga tamariki pakeke ake e tokua ana i raro i nga tikanga kua whakatakotoria e nga Kai-tiaki o nga moni mo te Makarini *Scholarship*, kua oti te ta ki roto ki "Nga Kupu Tohutohu mo nga Kura Maori, 1886," ki roto ano hoki ki nga Ritenga Whakahaere Apiti kua tukua atu ki nga Kai-whakawa Kura katoa. Ko nga tamariki e uru ana ki te uiuinga mataauranga mo nga *Scholarship* ma nga tamariki iti iho nga tau ka uiuia to ratou mataauranga ki nga mea kua oti te whakaatu i roto i "Nga Kupu Tohutohu mo nga Kura Maori, 1886," mo .. Tuunga Mataauranga Tuawha (Standard IV.). Engari ko nga kupu patai ka tuhia hei whakahokinga ma ratou ka pakeke atu i era e pataia ana i roto i nga uiuinga mataauranga i raro i taua Tuunga Mataauranga. Ka tu taua uiuinga mataauranga ki nga wahi e mohiotia ana e pai ana hei haerenga atu mo nga tamariki a te 19 me te 20 o nga ra o Tihema, 1892.

Ko nga tamariki e mea ana kia uiuia to ratou mataauranga, me tuku pukapuka atu ki te Kai-tiroiro Kura, i te Tari o nga Kura i Poneke, whakaatu i to ratou hiahia kia haere atu ratou ki te uiuinga mataauranga, me tuku atu ranei ki te Kaiwhakawa ko ta ratou Kura, mana e tuku mai. Ko taua whakaaturanga me tuku mai i roto i te meera i mua atu o te 31 o nga ra o Oketopa, e haere ake nei.

Ko nga kape o nga pukapuka whakaatu i nga tikanga kua whakatakotoria e nga Kai-tiaki me te ahua o te pukapuka e meingatia ana kia tuhia e te tamaiti e mea ana kia uiuia to na mataauranga, kei nga Kai-whakawa o nga Kura Maori, nga Kura nohoanga tamariki, nga Hekeretari o nga Kura Poata, me te Hekeretari o nga Kura e takoto ana, a me tonu atu ki a ratou.

NA TE POPI,
(JAMES H. POPE.)
Kai-tiroiro i nga Kura Maori.

Poneke, te 31 o nga ra o Mei, 1892.